

Kristina M. Dragović**

Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet
Srbija

PUTEVIMA KETE FRANKENTAL

UDC 929 Frankenthal K.
Pregledni rad

Kete Frankental (Käte Frankenthal) je rođena krajem 19. veka u Kilu (Kiel) u jevrejskoj porodici. Sa 18 godina napušta roditeljsku kuću i odlazi u Berlin. Tamo stanuje sama i – okružena umetnicima i filozofima – vodi boemski život. Tokom studija medicine boravila je – između ostalog – u Hajdelbergu, Parizu, Minhenu, Beču, Frajburgu dr. Bila je jedna od prvih lekarki u Nemačkoj. Državni ispit je položila 1914. godine. Radila je prvobitno u tada najvećoj bolnici u Berlinu, a zatim i kao seoska lekarka. Tokom Prvog svetskog rata bila je vojni lekar na Istočnom frontu i na balkanskom ratištu. Kasnije je i politički bila veoma angažovana (veliki je borac za socijalnu pravdu i jednakost, za reformu zdravstvenog sistema, za prava žena itd.). 1933. godine, po dolasku Hitlera na vlast, prinuđena je da da napusti Nemačku. Međutim, tek će 1936. godine, nakon (ilegalnih) boravaka u Švajcarskoj, Francuskoj i Čehoslovačkoj, uspeti da emigrira u SAD. Ostatak života provela je u Njujorku. Svoju autobiografiju¹ Kete Frankental je objavila 1940. pod naslovom „Trostruko prokletstvo: Jevrejka, intelektualka, socijalistkinja. Sećanja jedne lekarke na godine u Nemačkoj i u emigraciji“. Umrla je 21. aprila 1976. godine u Njujorku, u 88. godini života.

Ključne reči: *Kete Frankental, Jevrejka, lekarka, socijalistkinja, ratovi, ljudska prava, Evropa, emigracija, SAD, autobiografija*

1. Uvod

Svoju autobiografiju Kete Frankental je napisala 1940. godine u Sjedinjenim Američkim Državama. U ovoj knjizi ona pre svega kazuje o svom životu u Evropi, koji obuhvata period od njenog najranijeg detinjstva u doba vladavine cara Vilhelma II, pa sve do jeseni 1936. godine, kada napušta Evropu i odlazi za Ameriku. Ali, piše i o prvim godinama provedenim na drugom kontinentu, u svojoj novoj domovini. Zapravo, obuhvata svoj celokupan život do upravo onog trenutka kada odlučuje da „baci na papir“ jedan deo burne istorije čovečanstva čiji je bila svedok.

---

* Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, Dr Zorana Đinđića br. 2, Novi Sad; e-mail: k.d.linguistics@gmail.com

[†] Ova tema je prethodno bila izložena u vidu usmenog saopštenja (Beograd, Gradska biblioteka, Rimski dvorana, 15.05.2012), a u okviru niza predavanja koje je organizovalo Geteovo društvo u Beogradu.

¹ Posmatrana u celini, knjiga Kete Frankental ipak pre svega spada u autobiografska ostvarenja, jer ona u prvoj liniji kazuje o sebi, o svojim viđenjima određenih događaja, o svojim razmišljanjima, kao i o situacijama u kojima je ona u centru zbivanja. Međutim, ukoliko se pojedina poglavlja detaljno analiziraju, može se steći i utisak da su u pitanju memoari. Sve u svemu, u ovom slučaju je izrazito teško povući oštru crtu između autobiografskog ostvarenja i književnog dela koje bi spadalo u memoare.

Kete Frankental nikada nije bila pasivna. Oduvek je bila osoba koja budno posmatra svoje okruženje i odlično zapaža sve što se oko nje dešava. Veoma rano je postala aktivan član društva i takva je bila do kraja života. Pre svega u Evropi, u periodu između dva svetska rata, igrala je važnu ulogu na tadašnjoj političkoj sceni.

Mlada Kete Frankental bila je ekstravagantna. Volela je da provocira, a to je najlakše mogla da uradi posebnim, tj. upadljivim nastupom, te je tako često nosila muška odela, kravate i pušila cigare. Sama za sebe kaže da je u tom periodu svog života umela i da pije kao muškarac. Takođe, trenirala je boks, mačevanje i džiju-džicu. Tvrdi da je sve to bilo neophodno da bi opstala u „muškom svetu“, jer su nju kao ženu, a i kao Jevrejku, pokušavali da apriori „smeste“ u drugi plan. Nije umela da kuva, a nije se bavila ni drugim domaćičkim poslovima. Nikada nije imala nameru da se uda niti da ima decu, i to ne zato što ih nije volela, već iz sasvim racionalnog razloga: za decu je potrebno vremena i strpljenja, a vremena nikada nije imala. Ceo život posvetila je humanitarnom radu i politici „poboljšanja sveta“². Zнала je da, pored svih svojih obaveza, jednostavno nema vremena za porodicu. S druge strane, bila je svesna da uopšte nije tip žene-domaćice i da nikako ne želi da živi životom kojim su živele njena majka i starija sestra.

Kete Frankental je nameravala da poboljša opšte uslove života ljudi i svom svojom snagom se borila za „dobar i zdrav svet“. Bila je jedna od prvih studentkinja medicine početkom XX veka, a kasnije i jedna od prvih lekarki u Nemačkoj, članica Socijaldemokratske partije Nemačke, odbornica i poslanica, borac za socijalnu pravdu i prava žena, protivnica bilo koje vrste diskriminacije. Bila je izrazito samosvesna i autoritativna, energična i istrajna. Da nije posedovala te osobine, verovatno ne bi uspela da se „probije“, pogotovu u tadašnjem društvu.

Kete Frankental je imala nameru da svoju autobiografiju napiše hronološki. To joj je, međutim, tek delimično pošlo za rukom, jer naročito kada piše o Prvom svetskom ratu, često pravi digresije i upoređuje određene situacije sa situacijama koje se odnose na Drugi svetski rat, te ponekad nije sasvim jasno kada su se određeni događaji odigrali.

2. Detinjstvo Kete Frankental

Kete Frankental potiče iz dobrostojeće jevrejske porodice, iz tada malog univerzitetskog grada Kila. Rođena je krajem 19. veka, tačnije 30. januara 1889. godine. Odrasla u kući s divnom baštom koja je bila, kako kaže, raj za decu.

---

² Nem: die Politik der „Weltverbesserung“.

Njen otac Julijus Abraham Frankental, bio je u ono vreme predsednik Jevrejske opštine Kil. Porodica Frankental bila je relativno imućna, a Kete u svojoj knjizi navodi da su Jevreji iz njegovog okruženja mahom bili prilično siromašni. Julijus Abraham Frankental bio je veliki dobrotvor. Njegova ćerka navodi kako je siromašnim porodicama i zajednici uopšte često davao prilične sume novca kao dobrovoljni prilog.

Otac Kete Frankental je uživao veliki ugled, te je porodica redovno dobijala pozive da prisustvuju zvaničnim prijemima i proslavama u organizaciji grada. Tako je Kete već u najranijem detinjstvu imala priliku da upozna tadašnji društveni život, da se kreće u tzv. „finim krugovima“, ali i da se suoči sa složenim nepisanim društvenim pravilima. Ona upoznaje i „najotmenije“ ljude svoga doba, te je jednom prilikom, tek što je krenula u školu, morala da se pokloni pred groficama i princezama. U školi su joj na toj „ukazanoj časti“ mnogi zavideli. Međutim, njoj je taj naklon pred „ljudima plave krvi“ teško pao, tj. doživela je to kao omalovažavanje svoje ličnosti i porodice. Nikako joj nije bilo jasno zašto mora da se „saginje“ pred nekim ko za to nema nikakvu ličnu zaslugu, već je jednostavno rođen „sa titulom“. Te titule joj se nimalo nisu sviđale niti ih je priznavala. Njen dalji život će pokazati da ona nije neko ko se bilo kome ulaguje, a kamoli klanja pred nekim.

Kete Frankental odrasta u svetu zatvorenih krugova (ona čak koristi izraz *kaste*). I pored toga što je njen otac bio predsednik Jevrejske opštine i što su bili gosti na svečanostima u organizaciji grada, ona kao građanka nije nikada mogla pripadati plemstvu. (Zato, uostalom, nije moglo da opstane ni prijateljstvo između nje i njene tadašnje najbolje školske drugarice, plemkinje Viki.) Međutim, Kete je ipak želela da pripada nekakvoj eliti, a pošto to nije moglo da bude plemstvo (što ona, svakako, ne bi ni želela), odlučila je da se istakne tako što će biti najbolja učenica.

Kete Frankental ima dvanaest godina kada sa svojim roditeljima prvi put odlazi u inostranstvo. Kasnije će, kao odrasla osoba, često i rado putovati. Međutim, kasnije, kada Hitler i nacisti budu došli na vlast, sudbina će je poslati na putovanje, i to mnogo duže i mnogo dalje nego što je to ikada planirala i želela.

3. Kete Frankental kao studentkinja medicine

Sa svojih osamnaest godina uspeva da nagovori roditelje da je puste u Berlin, u tzv. pripremnu školu za studije³. Iako mlada i neudata, tamo živi sama, bez ikakvog nadzora, što je za tadašnje vreme bilo krajnje neuobičajeno.

Većinu noći provodi okružena umetnicima i filozofima, vodeći boemski život. Međutim, i pored toga što zaista veoma malo spava, redovno pohađa nastavu i s uspehom polaže sve neophodne ispite. I u tome se ogleda njena neverovatna energija i jak karakter.

Svoje „doba šarenih beretki“⁴ Kete Frankental provodi u mnogim univerzitetskim centrima u Nemačkoj i inostranstvu: u Berlinu, Kilu, Hajdelbergu, Erlangenu, Parizu, Minhenu, Beču i Frajburgu.

Tako je još za vreme svojih studija Kete imala priliku da upozna mnoge znamenite ličnosti iz sveta kulture, umetnosti i nauke. U svojoj knjizi piše o tome da je upoznala i čuvenog fizičara, profesora Filipa Lenarda, kasnijeg dobitnika Nobelove nagrade. Kaže kako je on bio odličan nastavnik, ali da je – nažalost – kasnije bio pristalica Adolfa Hitlera, te da profesor Lenard u svom delu „Nemačka fizika“ (Deutsche Physik) ismeva Jevrejina Ajnštajna. „Da je Nemačka ostala normalna [država], onda bi i Lenard ostao veliki čovek“, može se pročitati u autobiografiji Kete Frankental (Frankenthal 1981: 21). Takođe, da je Nemačka ostala normalna, verovatno bi i Kete Frankental ostala u Nemačkoj ili barem u Evropi.

Inače, Kete Frankental je tokom svoga života imala prilike da upozna i mnoge druge čuvene ličnosti iz sveta nauke, kulture i umetnosti, ali i politike.

Treba naglasiti da je Kete Frankental još tokom svojih studentskih godina, koje je provela u mnogim gradovima, sa svojim prijateljima i kolegama diskutovala o socijalizmu. To je faza kada se razvijaju i sazrevaju njene socijalističke ideje, kada se odlučuje za borbu protiv socijalnih nepravdi i svih vrsta diskriminacije. Takođe, postavlja sebi za cilj da poboljša nemački zdravstveni sistem.

4. Mlada doktorica Frankental kao vojni lekar

Nakon pripravničkog staža u bolnicama u Vizbadenu i Hamburgu⁵, Kete Frankental je položila državni ispit oko Uskrsa 1914. godine. Leta iste godine izbio je

³ Nem. Vorbereitungsschule, „Presse“.

⁴ „Doba šarenih beretki“ predstavlja svojevrsnu metaforu za *studentsko doba*, jer su uglavnom studenti nosili šarene kape i beretke. To je bio način raspoznavanja studenata.

⁵ Njeni roditelji su se u međuvremenu bili preselili u Hamburg, nakon što su prodali porodičnu kuću u rodnom Kilu.

Prvi svetski rat.⁶ Nekih godinu dana kasnije, otprilike leta 1915, počinje da radi kao vojni lekar i odlazi na front, gde provodi skoro tri godine.

Na bojištu spoznaje rat i sve njegove surove posledice: mora da operiše, obavlja amputacije (i to najčešće bez anestezije), suočava se sa nemaštinom, pa i nedostatkom medikamenata i hrane... Mnogi vojnici odlaze kod prostitutki, te neretko oboljevaju i od veneričnih bolesti. Dolazi do epidemija tifusa i kolere. Mnogi boluju od tuberkuloze. Zimi je nepodnošljivo hladno. Svuda haraju bolest i smrt.⁷

Vreme koje je provela kao lekar u vojsci, tj. na frontu, proširuje njena praktična znanja iz oblasti medicine, ali učvršćuje i njene političke stavove. Kete Frankental je brzo shvatila da su vojnici i narod samo pijuni u rukama moćnika, čiji se životi lako daju žrtvovati. Mlada doktorka već sa dvadeset i nešto godina sebe smatra nemačkom socijalistkinjom i optužuje političare da glume pred običnim ljudima. Kasnije u svojoj knjizi piše: „[Narodne] mase su isključivo objekti sistema, i ja sam samo čekala da se osveste i postanu svesni činjenice da uopšte ne znaju za šta su zapravo bili žrtvovani“ (str. 60).

Po povratku sa fronta počinje da radi u državnoj bolnici⁸ u Berlinu, na istraživanjima lečenja raka, a ubrzo otvara i svoju privatnu praksu. Čitavu deceniju radila je istovremeno na dva radna mesta, a uporedo je pisala i objavljivala naučne članke i bavila se politikom.

5. Kete Frankental kao političarka i socijalistkinja

Kete Frankental je, dakle, postala svesna postojećih socijalnih razlika još u nižim razredima osnovne škole. Već je tada primetila da učenike iz plemićkih porodica protežiraju nastavnici i da uvek dobijaju dobre ocene, bez obzira na svoje znanje. Još se tada suočila sa činjenicama da postoje veoma uticajne porodice, koje su mnogo bogatije od njene, ali i da postoje mnoge znatno siromašnije.

Do koje mere pripadnost određenom socijalnom staležu može imati presudan uticaj na nečiji život, ona će spoznati nešto kasnije. Bogatstvo i siromaštvo mogu biti sudije koje donose odluku o nečijem životu ili smrti.

Jedan primer, koji potiče još iz njenih studentskih dana, ostavio je naročit utisak na Kete Frankental. Radilo se o detetu iz siromašne porodice koje boluje od

---

⁶ U svojoj knjizi ona piše kako su 01. avgusta 1914. godine na klinici u kojoj je tada radila prvi put primili platu u papirnim novčanicama, a ne – kao do tada – u zlatu. Takođe, seća se da su već početkom 1915. godine uveli bonove za hleb (Frankenthal 1981: 51-53).

⁷ To je period od njene 26. do 29. godine, koji ona provodi u upravo navedenim uslovima patnje i nemaštine na frontu, gde konstantno odjekuju puške i topovi.

⁸ U pitanju je Institut za borbu protiv raka univerzitetske bolnice „Šarite“ (Charité), gde je Kete Frankental radila kao asistentkinja profesora Ferdinanda Blumentala.

tuberkuloze. Profesor, koji je pregledao dete, obratio se svojim studentima (među kojima je bila Kete) i pred ocem toga deteta rekao da dete nema nikakve šanse da preživi, jer porodica ne može da ga smesti u dobar sanatorijum, u kojem bi dete dobilo adekvatnu terapiju i negu. Kete Frankental bila je šokirana činjenicom da se „o slučaju“ govorilo tako smireno i hladnokrvno, kao da nije reč o ljudskom biću, uz potpuno ignorisanje prisustva i emocija oca toga deteta. Bilo joj je nepojmljivo da se uopšte nije vodilo računa da se radi o ljudima koji imaju osećanja. Takođe, Kete Frankental bila je zaprepašćena činjenicom da je ona bila jedina koja je ponašanje profesora smatrala neprimerenim. Niko drugi osim nje nije reagovao. Komentarišući ovaj događaj, ona piše da je njen profesor morao da sačeka sa izricanjem svog mišljenja, ako je već moralo biti tako surovo, dok detetov otac ne napusti ordinaciju. U svojoj autobiografiji, ona piše: „Studenti bi možda naučili nešto važno [...], a to je da imaju na umu da rade sa ljudima“ (str. 37). Iako je već duže vreme „socijalista u duši“, ona piše da je nakon upravo ovog događaja odlučila da se aktivno posveti socijalizmu.

Počinje aktivno da se bavi politikom. Priključuje se Berlinskom zdravstvenom odboru, i kao članica Socijaldemokratske partije Nemačke najpre je nadležna za jedan okrug, tj. jednu opštinu u Berlinu, a kasnije postaje i poslanica i odbornica, te zamenica gradskog odbornika.

Bori se za socijalnu pravdu, reformu zdravstvenog sistema, za prava pacijenata, čak i kada su u pitanju prostitutke. Kao državni službenik i lekar podnosi zahtev da se u okviru bračnih savetovališta obavljaju i edukativni razgovori, te da se besplatno dele kontraceptivna sredstva. Nakon burne debate, svi – osim predstavnika Katoličke partije – glasali su da se usvoji ovaj zahtev. Kete Frankental piše: „U savetovalištima se nije pitalo zašto žene žele ova sredstva, a davana su i neudatim ženama“ (str. 116). Dalje piše: „Ova akcija, koja je [direktno] povezana s mojim imenom, bila je jedan od razloga zašto sam 1933. bila primorana da u žurbi napustim Nemačku. I dan-danas smatram da je efekat tada uvedene prakse [bio] pozitivan. Berlin je ranije, kao i većina velikih gradova, imao nisku stopu nataliteta u bogatim krajevima, a visoku u siromašnim“ (str. 116). Nakon što je ova ideja realizovana, situacija se potpuno promenila. „Time su sprečeni i mnogi abortusi.“ (str. 116).

Međutim, ona se ne bavi samo rešavanjem pitanja iz oblasti zdravstva. Na nekom od kasnijih partijskih sastanaka, suprotstavlja se nacistima i njihovoj politici.

U svom delu ona veoma detaljno prikazuje političku situaciju u Nemačkoj do 1933. Govori o partijskim sastancima, donošenju novih zakona, o političkim debatama, o borbi za vlast između raznih političkih partija, kao i o situaciji u svojoj, socijaldemokratskoj partiji. U knjizi se spominju mnoga značajna imena iz tadašnjeg sveta politike.

6. Kete Frankental u bekstvu i emigraciji

„Ko se usuđuje da negativno utiče na natalitet nemačkog naroda biće kažnjen mučenjem [...] ili smrću.“ (str. 116 i 117).

Ovakvi zakoni su počeli da stupaju na snagu, tj. da važe, kada je januara 1933. godine, Hitler došao na vlast. Prisluškuju se telefonski razgovori, kontroliše se i pošta. Mnogi funkcioneri i predstavnici političkih partija, koji se nisu slagali sa Hitlerovom politikom, bivaju uhapšeni i ubijeni. I mnoge druge ljude hapse, najčešće noću, i ne zna se kuda ih vode...

Kete Frankenthal zna da mora da napusti Nemačku. Ono što joj, međutim, tada još uvek nije jasno, jeste koliko brzo bi trebalo to da učini. 31.03.1933, na dan kada počinje zvaničan progon Jevreja, ona odlazi s jednim koferčedom u nameri da obiđe neka mesta, kako bi odlučila kuda će da emigrira. Ona tada ni ne pretpostavlja da to već jeste njen definitivni odlazak, i da će u Nemačku i Berlin da se vrati tek 18 godina kasnije; ali će tada doći samo u posetu.

„Oni [...], koji su mnogo toga imali, te znaju da posed i [materijalna] sigurnost nisu suština sreće, uspevaju da se distanciraju u odnosu na stvari i lakše podnose udarce sudbine.“ (str. 18) Jedina materijalna stvar što joj je kasnije zaista nedostajalo bila je njena velika biblioteka, koju je prikupljala još od studentskih dana i stalno dopunjavala novim knjigama.

Vrlo je iznenađujuća naivnost koju je Kete Frankental pokazala kada je u pitanju bio njen odlazak iz Nemačke. Taj trenutak naivnosti je vrlo atipičan za nju. Ona je znala šta se dešava u Berlinu, živela je tamo, a i kao političarka se nalazila u centru društveno-političkih zbivanja. Ljudi iz njenog okruženja, pre svega Jevreji i oni koji su se politički borili protiv tadašnjeg režima, nestajali su i bili mučeni. Kao lekar bila je u situaciji da tajno leči ljude koji su bili pretučeni ili su nekim čudom preživeli nacističku torturu. Te ljude, žive i mrtve, fotografisala je (takođe tajno), a s namerom da te fotografije kasnije preda stranim novinama, te da svetu pokaže kakve se strašne stvari dešavaju u tadašnjoj Nemačkoj. Ona zna da nacisti vode fašističku i antisemitističku politiku i da su mnogi njeni istomišljenici već loše završili.

Da ona u celoj toj složenoj i, pre svega, opasnoj situaciji prvo želi da ode na kraći put, te da „turistički“ obiđe neka mesta, pa da se vrati, i da nakon spakuje sve svoje stvari (pre svega biblioteku) deluje potpuno besmisleno i nespojivo je sa zdravim razumom. Još je čudnije i neočekivano, kada je u pitanju jedna inače izrazito trezvena i racionalna osoba poput Kete Frankental.

Tako ju je sudbina poslala na dug i dalek put, kakav nije ni planirala, niti želela. U godinama koje slede Kete Frankental živeće veoma teško: u ilegali, uglavnom bez dozvole boravka, bez važećeg pasoša i bez novca, jer joj je – po nalogu Gestapoa – blokiran bankovni račun.

Te godine izgnanstva ona provodi u Pragu, Parizu, Bazelu, Cirihi i Ženevi, kao i u nekim manjim mestima. Svuda nalazi honorarne poslove „na crno“. U Parizu je, na primer, davala privatne časove jahanja i držala nastavu konverzacije nemačkog jezika, a piše i članke za medicinski časopis „Concours Médical“. U situacijama kada nije mogla da nađe nikakav posao i bila na ivici egzistencije, odlazila bi sa jednim poznanikom u neki od pariskih kafića i pravila se da mu čita iz dlana, pa bi se ubrzo okupila dodatna klijentela koja je bila zainteresovana da im Kete Frankental proriče budućnost, tj. gomila koja je tražila da bude obmanuta.⁹

U Švajcarskoj, čak u dva navrata radi u svojoj struci, tj. kao lekar.¹⁰ Međutim, i pored toga što je povremeno uspevala zaradi nešto novca, te godine su za nju bile izrazito teške. Često je morala da krije svoj pravi identitet, da spava u hladnim i mračnim prostorijama bez grejanja, pa čak i napolju.¹¹ Nakon što su je odbili u Parizu i Cirihi, u Nemačkom konzulatu u Ženevi joj jedan dobronamerni službenik izdaje novi pasoš, iako zna da Gestapo traži Jevrejku Kete Frankental.

Krajem 1935. godine Kete Frankental odlazi za Prag. Tamo pri Jevrejskoj opštini rukovodi Imigracionom službom i pomaže Jevrejima koji su uspeli da pobegnu iz Nemačke.

7. Rezime

Svoje književno delo Kete Frankental piše 1940. god. u Sjedinjenim Državama. Piše o prvoj polovini svoga života, tj. o svom „prošlom životu“, jer je u Njujorku

⁹ U knjizi, na strani 214, Kete piše: (lat.) „Mundus vult decipi!“ (= Svet hoće da bude prevaren!)

¹⁰ Prvobitno se u Ženevi bavi naučno-istraživačkim radom na Institutu za psihijatriju državne bolnice „Clinique Psychiatrique de Bel-Air“, a potom radi kao psihijatar u okolini Ciriha (nem. Staatsinstitut „Heil- und Pflegeanstalt Rheinau“).

¹¹ Tako je krajem aprila 1934. godine u Bazelu danima spavala pod otvorenim nebom. U svojoj knjizi piše da je imala sreće što je tada vreme bilo toplo za to doba godine.

započela novi. Knjiga nastaje sedam godina pošto je napustila Nemačku, a četiri godine nakon napuštanja Evrope.

Ona je od prve polovine svog života dvostruko udaljena:

Najpre usled realne udaljenosti između dva kontinenta i dve zemlje: između Evrope i Amerike, tj. između Nemačke i SAD.

Drugi razlog je unutrašnja distanca koju je zauzela, jer ona se više ne oseća Nemicom. Zapravo, možda još samo mali deo nje, kako piše, ali želi da učini sve da postane prava Amerikanka i da se tako i oseća.

Zašto je ona odlučila da promeni ne samo državljanstvo, već i nacionalnost? Verovatno, jer se njena nemačka domovina u toj meri promenila da više ne predstavlja onu istu zemlju u kojoj je rođena. Svi njeni ideali, za koje se borila više od dve decenije, dolaskom Hitlera na vlast pali su u vodu. Ona je lično bila prinuđena da beži, pre svega jer je rođena kao Jevrejka. Ali, ne samo zbog toga. Bila je socijalistkinja. Zapravo, pripadala je svim kategorijama koje su nacisti mrzeli: Jevrejka, socijalistkinja, intelektualka, emancipovana žena i neko ko je u stanju da „potpiruje vatru“ u narodu, tj. neko ko je mogao da utiče na ljude iz svog okruženja. U Americi je videla drugu šansu da radi kao lekar i da ostvari svoje ideale.

Treba imati u vidu da je svoju autobiografiju napisala u trenutku kada je Drugi svetski rat tek počeo, te da nije mogla da zna ni koliko će trajati ni koja će područja zahvatiti. Međutim, ona pretpostavlja da će rat dugo trajati i da će se proširiti. Ona je i dobar poznavalac ljudske psihe i svesna je da će mnogima nakon rata biti potrebno dosta vremena da prevaziđu doživljene traume i da razviju određeno razumevanje ili makar toleranciju za druge nacije i kulture. Kako bi ona kao Jevrejka mogla da živi u Nemačkoj neposredno nakon Drugog svetskog rata? Kako da živi u narodu i sa narodom, kada je cela jedna nacija zapravo bila žrtva?

O svim ovim činjenicama razmišljala je kada je u jesen 1936. god. napuštala Evropu. Da taj korak nije preduzela ranije, može ukazivati i na to da je tada u njoj možda i postojao još tračak nade da će se situacija ipak nekako preokrenuti. Jer, za Ameriku je mogla da ode već mnogo ranije. (Imala je rođake tamo, i njih je konačno i zamolila da joj pošalju garantno pismo kako bi mogla da dobije iseljeničku vizu.)

Kada je u normandijskoj luci Šerbur (Cherbourg) kročila na brod „Akvitanija“ koji će je odvesti na novi kontinent, izvesno je da više nije imala nade da će u Evropi moći da vodi normalan život.

U Njujorku je neposredno po dolasku¹² zatražila licencu za rad u svojoj struci, koju dobija jula naredne godine.¹³ Do kraja života radila je kao psihijatar u mnogim klinikama i u svojoj privatnoj ordinaciji. Bila je aktivni član mnogih medicinskih i političkih organizacija i član Američke akademije nauka i umetnosti.

Literatura

Frankenthal, K. (1981). *Der dreifache Fluch: Jüdin, Intellektuelle, Sozialistin: Lebenserinnerungen einer Ärztin in Deutschland und im Exil*. Frankfurt/Main; New York: Campus-Verlag.

Zusammenfassung

Die Wege Käte Frankenthals

Ihre Autobiographie hat die deutsche Jüdin, Ärztin, Sozialistin und Politikerin Käte Frankenthal im Jahre 1940 im amerikanischen Exil geschrieben. In dem Buch schildert sie vor allem ihr Leben in Europa (seit der frühesten Kindheit im Wilhelminischen Kaiserreich bis Herbst 1936), aber auch die ersten Jahre in ihrer neuen Heimat (von Oktober 1936 bis zu dem erwähnten Jahr, dem Zeitraum, in dem sie ihre Lebenserinnerungen niederschrieb). Ihr Dasein war nie passiv. Sie wurde sehr früh ein aktives Mitglied der Gesellschaft und blieb es ihr Leben lang. Vor allem in Europa, in Deutschland zwischen den beiden Weltkriegen, spielte sie eine wichtige Rolle in der politischen Szene. Das ganze Leben widmete sie ihrer humanen Arbeit und der Politik der „Weltverbesserung“. Käte Frankenthal beabsichtigte, die allgemeinen Lebensbedingungen der Menschen zu verbessern und kämpfte mit all ihrer Kraft für eine gute und gesunde Welt. Sie war eine der ersten Medizinstudentinnen und Ärztinnen in Deutschland am Anfang des 20. Jahrhunderts und SPD-Mitglied im Preußischen Landtag. Der Kampf gegen soziale Ungerechtigkeit und Unterdrückung sowie die Verbesserung des deutschen Gesundheitswesens wurden zu wichtigsten Zielen ihrer Tätigkeit und ihres Lebens.

Ihre Zeit im Militärdienst ist eine große Erfahrung, die nicht nur ihr medizinisches Wissen erweitert, sondern ebenso ihre politischen und sozialistischen Einstellungen festigt. Ebenfalls wird sie sich sehr schnell der Tatsache bewusst, dass das Leben der Soldaten und der Bevölkerung nur allzu leicht geopfert wird, als wären sie Schachfiguren. Die damals erst sechszwanzigjährige Dr. Käte Frankenthal sieht sich als deutsche Sozialistin und verurteilt das Schachspielen mit einfachen Leuten. Sie schreibt später in ihrem Buch: „Die Kriege des Kaisertums und des Zarismus konnten nur mit Revolution enden, daran zweifelte ich nicht, und darauf hoffte ich. Die Massen waren nur Objekte dieser Systeme, und ich wartete darauf, daß sie zu der Tatsache erwachten, daß sie nicht wissen, wofür sie geopfert werden“ (Frankenthal 1981: 60).

In ihrem Werk schildert sie sehr detailliert die politische Lage Deutschlands bis zum Jahre 1933. Sie schreibt über Parteitagungen, Verordnungen und Gesetze, über politische Debatten, über die Machtkämpfe zwischen den Parteien und die Lage in den Parteien selbst. Sie erwähnt viele Namen von Funktionären und deren Einstellungen zu bestimmten Themen. Wenn man

¹² U SAD je stigla 13. oktobra 1936, a već je 15. oktobra podnela zahtev za rad.

¹³ Do tada je na ulicama Njujorka prodavala sladoled, božićne čestitke i čarape.

das Buch Käte Frankenthals in der Gesamtheit betrachtet, gehört es ohne Zweifel zu der Gattung, die man als Autobiographie bezeichnet. Man darf jedoch behaupten, dass diese soeben genannten Abschnitte – die so präzise die Parteitagungen und die geschichtlichen Tatsachen wiedergeben – an Ausschnitte aus Memoiren erinnern.

Sie „paßte in jede Kategorie, die von den Nazis verabscheut wurde: Jüdin, Sozialistin, Volksverhetzer, emanzipiertes Weib“ (str. 190). In Amerika sah sie eine Chance, sich als Ärztin zu verwirklichen und für ihre Ideale weiter zu kämpfen.

Schlüsselwörter: Käte Frankenthal, Jüdin, Ärztin, Sozialistin, Kriege, Menschenrechte, Europa, Emigration, USA, Autobiographie

Schlüsselwörter: *Käte Frankenthal, Jüdin, Ärztin, Sozialistin, Kriege, Menschenrechte, Europa, Emigration, USA, Autobiographie.*